

نگاهی به فضایل و شرایط معلمین از منظر قرآن و حدیث

از منظر روایات اهل بیت علیهم السلام برای مقام معلمی ارزش بسیاری قرار داده شده است؛ چرا که او روح و جان افراد را پرورش داده، به سوی رشد و ترقی و تعالی می برد.

از منظر روایات اهل بیت علیهم السلام برای مقام معلمی ارزش بسیاری قرار داده شده است؛ چرا که او روح و جان افراد را پرورش داده، به سوی رشد و ترقی و تعالی می برد.

خبرگزاری مهر، گروه دین و اندیشه: سالروز شهادت مظلومانه متفکر شهید علامه مرتضی مطهری به زیبایی به عنوان روز معلم ثبت شده است، پایگاه اطلاع رسانی دبیر خانه ستاد همکارها، ضمن تبریک فرا رسیدن پاسداشت هفته معلم، فضائل و شرایط عزیز ترین قشر جامعه از نگاه قرآن و اهل بیت علیهم السلام را منتشر می کند.

*منزلت معلم

حضرت سید الشهدا علیه السلام در یکی از رهنمودهای حیاتبخش خویش فرمود: «مَنْ دَعَا عَبْدًا مِنْ ظَلَالَةٍ إِلَى مَعْرِقَةٍ حَقًّا فَجَابَهُ كَانَ لَهُ الْإِجْرُ كَجِزْرِ كَعْتَقٍ نَسَمَةٍ؛ هر کس انسانی را از گمراهی به سوی شناخت حق و حقیقت راهنمایی کند و او نیز پاسخ مثبت دهد، به اندازه آزادی یک بنده پاداش خواهد داشت.»

امام حسین علیه السلام در این زمینه به مردی که در محضرش بود، چنین فرمود: «کدام یک از دو کار را بیشتر دوست داری: مرد ستمگری می خواهد فرد ناتوانی را به قتل برساند و تو او را یاری می کنی و از دست ظالم نجات می دهی و یا اینکه فرد دگراندیشی که اعتقادات فاسد دارد و می خواهد یکی از شیعیان ما را که توانایی دفاع فکری و عقیدتی از باورهای خود ندارد، گمراه کند و تو دری از علم و معرفت به روی او می گشایی و آن مستضعف فکری را یاری می کنی و در مقابل هجوم فرهنگی و عقیدتی تجهیزش می نمایی و او با دلایل محکم و منطقی بر دشمن عقیدتی خود پیروز می شود؟»

آن گاه در ادامه فرمود: «این ناتوان فکری را یاری کردن افضل است؛ چرا که خداوند متعال فرموده: «وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأْتَمًا أَحِبًّا لِلنَّاسِ جَمِيعًا»؛ «هر کس فردی را زنده کند، مثل این است که تمام مردم را زنده کرده است.» یعنی اینکه از کفر به سوی ایمان راهنمایی و ارشادش نماید.»

*عزیز همچون پدر

حضرت امیر مؤمنان علی علیه السلام احترام معلم را بر هر قشری از جامعه لازم می دانست و به مسلمانان سفارش می کرد که به پاس خدمات این گروه ارزشمند در هر مقامی که باشند، آنان را همانند پدر خود گرامی بدارند و در این زمینه فرمود: «فَمَنْ عَنِ مَجْلِسِكَ لِإِيَّتِكَ وَمُعَلِّمِكَ وَلَوْ كُنْتَ أَمِيرًا؛ به پاس گرامی داشت پدر و معلم خود به پا خیز! گرچه پادشاه باشی.»

*حق معلم در رساله حقوق امام سجاد علیه سلام

حضرت زین العابدین علیه السلام نیز در ضمن شمارش حقوق اقشار مختلف جامعه، معلمان را از طبقات برتر جامعه قلمداد کرده، به دوستان و شیفتگانش سفارش می کرد که حقوق معلمان و اساتید خود را به نحو شایسته ای مراعات کنند و در رساله حقوق خود فرمود: «حَقُّ سَائِسِكَ يَالْعَلْمَ قَالَتَعْظِيمُ لَهُ وَالتَّوْقِيرُ لِمَجْلِسِهِ وَحُسْنُ الْإِسْتِمَاعِ إِلَيْهِ؛ حق آموزگار تو این است که او را تعظیم کنی و در مجلس محترم بداری و به نیکویی سخنانش را گوش کنی.»

در تفسیر امام عسکری علیه السلام آمده است: «هنگامی که به حضرت هادی علیه السلام خبر رسید یکی از فقهای شیعه که در مقام استادی بود با برخی از ناصبان مناظره کرده و با برهان محکم و متقن، باطل بودن ناصبی را اثبات نموده و او را رسوا کرده است، [خیلی خوشحال شد و] هنگامی که آن استاد فرزانه به حضور امام هادی علیه السلام رسید، امام او را در صدر مجلس به تخت بزرگی که در آنجا قبلاً نهاده بودند، راهنمایی کرد. این درحالی بود که گروهی از علویان و بنی هاشم حضور داشتند و خود امام بر آن تخت ننشست. حضرت آن استاد فقیه را بالا برد و تعظیم کرد تا

اینکه بر روی آن تخت نشانید.»

*سه گروه مورد تکریم جامعه

یکی از بهترین و مؤثرترین اقشار اجتماعی، معلمان و اساتید و مربیان هستند. همان طور که شمع خود می سوزد و اطرافش را روشن می کند، معلمان دلسوز و وظیفه شناس که دانش آموزان و دانشجویان خود را با زحمات شبانه روزی به سوی روشنایی و هدایت می برند نیز جامعه را به نور علم و معرفت خویش روشن می سازند. برای همین، شایسته است که مقام معلمان و مدرسان را همه طبقات، محترم بشمارند.

از منظر رسول اکرم صلی الله علیه و آله مقام سه گروه برجسته در جامعه را به غیر از افراد گمراه و منافق کسی دیگر سبک نمی شمارد. آن حضرت چنین فرمود: «ثَلَاثَةٌ لَا يُسْتَحَفُّ بِهِمْ إِلَّا مُنَافِقٌ بَيْنَ نِفَاقِهِ ذُو شَيْبَةٍ فِي الْإِسْلَامِ وَمُعَلِّمٌ الْخَيْرِ وَإِمَامٌ عَادِلٌ؛ از تعظیم و تکریم سه گروه به غیر از افراد منافق که دو رویی آنان بر همگان آشکار است، کسی دیگر سر باز نمی زند. این سه گروه عبارت اند از: سالمندی که مویش را در راه اسلام سفید کرده، معلم نیکی و پیشوای عادل.»

یکی از مهم ترین مصادیق تعظیم معلمان و اساتید، حضور در کلاس درس آنان است که انسان علاوه بر اینکه مطالب بسیاری از آنان می آموزد، از آداب و رسوم و اطلاعات غیر درسی نیز بهره مند می شود؛ افزون بر آن، به مقام دوستان خداوند و ثواب آنچه نزد خداست نیز دست می یابد. در حقیقت آموزه های معلم، همانند قطرات باران دل های تشنه را سیراب و استعدادها را شکوفا می کند. به این جهت، حضرت عیسی علیه السلام به پیروان خود سفارش کرد که:

«يا بَنِي إِسْرَائِيلَ زَاخُمُوا الْعُلَمَاءَ فِي مَجَالِسِهِمْ وَلَوْ جُئُوا عَلَى الرَّكْبِ فَإِنَّ اللَّهَ يُحْيِي الْقُلُوبَ الْمَيِّتَةَ يَتُورُ الْحِكْمَةَ كَمَا يُحْيِي الْأَرْضَ الْمَيِّتَةَ يُوَالِلِ الْمَطْرَ؛ ای بنی اسرائیل! در کلاسهای درس دانشمندان ازدحام کنید! حتی اگر از تنگی مکان درس ناچار باشید که بر روی زانوان بنشینید؛ چرا که خداوند متعال با نور دانش و حکمت، دل های مرده را زنده می کند؛ همان طوری که زمین مرده [و خشک] را با قطرات باران احیا می کند.»

حضور در جلسات دانشمندان و معلمان حکمت چنان در زندگی انسان اثر دارد که ممکن است در اثر بی اعتنایی به آن جلسات، انسان دچار خواری شود و مورد خشم خداوند قرار گیرد. امام سجاد علیه السلام در دعای سحر به این نکته ظریف اشاره می کند و در راز و نیاز با خداوند این گونه نجوا می کند: «سَيِّدِي؛ هَلْ لَكَ قَدْتَنِي مِنْ مَجَالِسِ الْعُلَمَاءِ قَدْتَنِي؛ آقای من! شاید مرا در مجالس دانشمندان ندیدی و به این خاطر دچار خذلان و خواری نموده ای!»

*ویژگی های معلمان شایسته

برخی از شرایط یک معلم تأثیر گذار از نگاه روایات را در ذیل می خوانید.

*نگاه ظریف امام صادق به دستمزد معلمان

امام صادق علیه السلام فرمود: «الْمُعَلِّمُ لَا يُعَلِّمُ بِالْأَجْرِ وَيَقْبَلُ الْهَدِيَّةَ إِذَا أَهْدِيَ إِلَيْهِ؛ معلم به خاطر مزد درس نمی دهد، بلکه برای خدا و با خلوص نیت آموزش می دهد» و هرگاه هدیه ای به او دادند، آن را می پذیرد.»

*عدالت میان شاگردان

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله دورترین مردم از خداوند را دو گروه معرفی نمود و در توضیح گروه دوم فرمود: «وَمُعَلِّمُ الصِّبْيَانِ لَا يُوَاسِي بَيْنَهُمْ وَلَا يُرَاقِبُ اللَّهَ فِي الْيَتِيمِ؛ و معلم کودکان که در میان آنان به عدالت رفتار نمی کند و در مورد یتیم، خدا را در نظر نمی گیرد.»

*شرط آقایی معلم

علی علیه السلام فرمود: «مَنْ تَوَاضَعَ لِلْمُعَلِّمِينَ وَذَلَّ لِلْعُلَمَاءِ سَادَ يَعْلَمُهُ؛ هر معلمی که بر شاگردانش تواضع و فروتنی کند و در برابر دانشمندان خود را کوچک و پایین دست به حساب آورد، با دانش خود به آقایی می رسد.»

*هشدار رسول خدا به معلمان بی عمل

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: «در روز قیامت دانشمندان [و معلمان] بد را می آورند و به آتش جهنم می اندازند. یکی از آنان [از شدت عذاب] در داخل آتش به دور خود می چرخد؛ کسانی که از او علم آموخته و نجات یافته اند، به او می گویند: وای بر تو! ما راه راست را از تو آموختیم و هدایت شدیم. چرا تو اینگونه ای؟ او پاسخ می دهد: من نسبت به آنچه به شما می آموختم و شما را از آن نهی می کردم، مخالفت کردم.»